

HRVATSKI STOMATOLOŠKI VJESNIK
Volume 13, broj 1, Zagreb 2006.
UDK 616.31, CODEN HSVJEZ,
ISSN 1330-0539

Nakladnik • Published by
HRVATSKA STOMATOLOŠKA KOMORA
CROATIAN DENTIST CHAMBER

Osnivači • Founded by (Zagreb 1993.)
Stomatološki fakultet Sveučilišta u
Zagrebu
School of Dentistry, University of
Zagreb
Hrvatsko stomatološko društvo HLZ-a
Croatian Dental Society – CMA
Stomatološka poliklinika Zagreb
Dental Clinic Zagreb

Glavni i odgovorni urednik • Editor in
Chief
Vesna BARAC-FURTINGER

Zamjenik • Assistant
Marija MAGDALENIĆ-MEŠTROVIĆ

Tajnik • Secretar
Elizabet SOBOTA

Urednički savjet • Editorial Council
Krešimir BEGO, Miroslav SIKORA ml.,
Biserka BORIĆ, Dubravka
MATANČEVIĆ, Stjepan ŠPALJ, Pavle
PICEK, Marin VODANOVIĆ

Dizajn naslovnice i grafičko oblikovanje
• Cover Design & Lay-out
Mario DURASOVIĆ

Računalna priprema i tisak • Prepress
and Printed by
GIPA, Zagreb, Magazinska 11
tel.: 01/30 99 111, 30 40 777
fax: 30 40 778
e-mail: tiskara@gipa.hr, www.gipa.hr

Naklada • Printing run
3900 primjeraka

Adresa Uredništva • Address of the
Editorial Office
HRVATSKA STOMATOLOŠKA KOMORA
Zagreb, Kurelčeva 3, tel. 01/4886 710,
fax: 01/4816 540,
e-mail: hsv@hsk.hr; www.hsk.hr

Cijena • Volume Price
100 kuna

Tekstovi objavljeni u časopisu Hrvatski
stomatološki vjesnik izražavaju
mišljenja autora i ne moraju se
isključivo podudarati s mišljenjem
Uredništva ili službenim stavom
Hrvatske stomatološke komore!

Poštovane kolegice i kolege!

Početak siječnja iznenadio nas je odličan planer, dar "Medike" svakom stomatologu u Hrvatskoj, osmišljen zajedničkim snagama dr. Ive Matkovića s partnerima u "Medici".

Usprkos velikim najavama reformskih zahvata u hrvatskom zdravstvu, promjene zdravstvenih zakona tek su lagani lifting sadašnjeg stanja. Naravno, procedura je u tijeku, tako da ćemo detaljne podatke moći donijeti tek u sljedećem broju. Iskristili smo sve proceduralne mogućnosti, dali svoje primjedbe, no ono što već sada valja reći, nema naznaka o definiranju zakupa, što će i nadalje biti naš cilj, a ni Komore nisu dobile pravo suglasnosti na dokumenta o ugovaranju.

Vaša urednica

Sadržaj

Uzlet preventivnih aktivnosti <i>Vesna Barac Furtinger</i>	2
Privatno zdravstveno osiguranje u stomatologiji <i>Stjepan Špalj</i>	4
Menadžment u stomatologiji <i>Paris Simeon, Silvana Krmek</i>	12
(Pre)uređivanje stomatološke ordinacije <i>Robert Udhe</i>	13
Tijelo govori više od tisuću riječi <i>Daniela Kuhlman</i>	17
Acta Stomatologica Croatica 1966.–2006. (ASCRO) <i>Vesna Barac Furtinger</i>	18
Nano tehnologija u rekonstruktivnoj stomatologiji – rješenje ili mit? <i>Hrvoje Jurić</i>	21
Minimalno interventna stomatologija: Lezije na mjestu 1 <i>Graham J. Mount</i>	24
Hrvatski stomatolog u Europi <i>Siniša Varga, Andrija Petar Bošnjak</i>	32
Ortodontsko liječenje anomalije K1 II/2 <i>Slavko Delladio</i>	35
Stomatologija nosi moralne odabire <i>Zvonimir Kaić</i>	41
Stomatologija uživo <i>Ivana Miletić Karlović</i>	46
Prvo natjecanje u veleslalomu za stomatologinje i stomatologe <i>Siniša Varga</i>	47
Dani zdravog osmijeha u Koprivnici i Varaždinu	49
Publicistika za stomatologe <i>Dubravka Matančević</i>	51
Zdravstvene iskaznice od rođenja do 18. godine <i>Andrea Šantek</i>	52
Stomatolog i/ili znanstvenik? <i>Marin Vodanović</i>	54
Povijesni pregled razvoja stomatologije u Dalmaciji <i>Krešimir Bego</i>	58
Zaplivati prema tituli najboljega <i>Pavle Picek</i>	60
FAQ	63

Stomatolog i/ili znanstvenik?

Znanstveni (stručni) članak: Zašto napisati? Kako napisati? Gdje objaviti?

Mr. sc. Marin Vodanović, dr. stom.

“Znanost djeluje na granici mraka i svjetlosti, usmjerena prema mraku.”

Matko Marušić

Po završetku studija, ovisno o radnom mjestu na kojem rade, doktori stomatologije se više ili manje bave samom stomatologijom. Za veliku većinu “nestomatologa”, stomatolog u pravom smislu riječi je samo onaj stomatolog koji radi s pacijentima, a za ostale kažu da su završili krivi fakultet, jer ne rade ono za što su učili. Ako izuzmemo stomatologe, koji rade izvan svoje struke, osim stomatologa koji se bave stomatologijom kao kliničkom djelatnošću, postoje i stomatolozi koji se bave stomatologijom kao znanošću. U stvarnosti granica između znanosti i struke ne postoji, niti se smije nasilno nametati, jer znanost i struka daju smisao jedna drugoj. Znanost je ta koja otkriva i usavršava, a struka primjenjuje. Međutim, to ne znači da u praktičnom radu ne postoji prostor za otkrivanje nečeg novog i usavršavanje postojećeg.

ZAŠTO PISATI?

Najveći broj stomatologa koji se bave znanošću, (u Hrvatskoj su najčešće zaposleni na fakultetima), bavi se i stručnim – kliničkim radom. Na taj način svom radu s pacijentima pridodaju jednu aureolu znanstvene ozbiljnosti (uzvišenosti), koju pacijenti posebno cijene, a ponekad i nekritički smatraju najvišom referentnom vrijednošću.

Uspješnost trgovca se mjeri brojem prodanih proizvoda, uspješnost stomatologa praktičara brojem zadovoljnih pacijenata, a uspješnost stomatologa znanstvenika brojem objavljenih članka. Činjenica je da danas postoji mnogo uspješnih stomatologa pra-

ktičara, međutim za njih ne zna niti šira stručna, a ni ostala javnost. Njihova uspješnost je ograničena veličinom kruga ljudi s kojim rade i surađuju. S druge strane, upravo su kvaliteta i broj, kako stručnih tako i znanstvenih članaka čimbenici koji nekom stomatologu podižu vrijednost i donose ugled širih razmjera, prvo među kolegama, a potom i među pacijentima.

Naime, svaka naša vještina, iskustvo ili znanje, dobiva pravu, općeprižnatu vrijednost tek onda kada je damo drugima na prosudbu. Vještine, iskustva i znanja možemo drugima prenijeti na formalan i neformalan način. Neformalan način najčešće podrazumijeva razgovore i rasprave sa suradnicima i kolegama na raznim konferencijama, kongresima, seminarima, tečajevima i slično, te osobno dopisivanje. Formalan način prijenosa znanja podrazumijeva objavljivanje radova u stručnim i znanstvenim časopisima, te pisanje knjiga. Tek tim činom naše znanje dobiva formalnu potvrdu i okvirnu vrijednost.

Ne smije se zaboraviti da je nepisana dužnost svakog akademskog građanina i intelektualca, pa tako i stomatologa, da znanje stečeno tijekom svog obrazovanja produbljuje vlastitim zapažanjima i spoznajama do kojih dolazi vlastitim radom i iskustvom. Na taj način se ukupno znanje ljudskog društva neprestano povećava, obogaćuje i usavršava na opću korist sadašnjih i budućih generacija. Osim toga, s obzirom da je krajnji cilj svakog znanstveno-istraživačkog rada u medicini zdravlje, odnosno postizanje zdravlja, svaki liječnik, pa tako i stomatolog je dužan obznanjivati (objavljivati) rezultate svoga rada, jer tako pridonosi poboljšanju rada ostalih kolega, te podiže kvalitetu liječenja.

O ČEMU PISATI?

Među mnogim stomatolozima praktičarima, pogotovo onima iskusnijima koji su ušli u rutinu, uvriježeno je mišljenje da se nema ništa novo za reći ni napisati o stanjima i bo-

lestima pacijenata s kojima se oni susreću u svakodnevnom radu. Međutim, iako je bolest možda ista, svaki pacijent je jedinstven, pa slobodno možemo reći da svaki rad s pacijentima predstavlja neku vrstu znanstveno-istraživačkog rada. Svako, pa i najmanje opažanje pri kliničkom radu koje se na neki način izdvaja od uobičajenog, je važno, pa ponekad čak i ako je već poznato. Naime, ne postoji nešto, što stručna, a i ostala javnost ne treba znati, jer će se sve kad-tad nekome pokazati kao korisno. Ono što ne možemo znati u trenutku opažanja, je to da ne znamo kada će i kome to naše opažanje biti od koristi. Zato, ukoliko to opažanje ne opišemo i ne predstavimo drugima, ono će vrlo brzo biti zaboravljeno i izgubljeno. Ako mislimo da naše opažanje nije originalno i da je već poznato, ono i dalje ima svoju vrijednost, jer potvrđuje prethodna, već postojeća opažanja, čineći ih vjerodostojnijima i važnijima. Naime, znanstvenom istinom se može smatrati ono što je najdokazanije. Pri razmišljanju da li o nečemu pisati ili ne, stomatolog praktičar najčešće neće imati neko potpuno novo i neprocjenjivo važno opažanje. Dovoljno je da njegovo opažanje ukazuje na neku novu okolnost vezanu uz neko dobro poznato stanje, te da je to isto opažanje dobro dokumentirano, objašnjeno i opisano.

KAKO PISATI?

Prije početka pisanja, poželjno je da autor(i) nađu odgovore na sljedećih nekoliko pitanja:

- > Što se člankom točno želi reći?
- > Što je o toj temi već objavljeno?
- > Koji je prikladan oblik za objavljivanje rada?
- > Koji je pravi časopis za objavljivanje rada?

Pisanje nije svrha samo za sebe. Svaki članak mora imati svoju svrhu u vidu prenošenja određenih potencijalno zanimljivih informacija; to je ono što autora motivira na pi-

sanje, a čitatelja na čitanje. Prije početka pisanja obvezno treba pregledati postojeću literaturu, pogotovo onu novijeg datuma, kako bi se utvrdilo da to o čemu namjeravamo pisati, netko već nije napisao prije nas. Nije nužno da stomatolog praktičar objavljuje izvorne znanstvene radove, jer najčešće za to nema ni uvjete ni mogućnosti; primjerenija su stručna izvješća, prikazi slučajeva i rasprave. Poželjno je časopis u kojem se rad namjerava objaviti, odabrati što prije, kako bi se na vrijeme uskladio način pisanja s propozicijama časopisa. Naime, svaki časopis ima svoje vlastite upute za pisanje, koje su više tehničke, nego sadržajne naravi.

Prije početka pisanja članka, dobro je da se autor(i) što bolje upoznaju sa temom koju namjeravaju obraditi. To je moguće proučavanjem postojeće tiskane literature (stručni i znanstveni časopisi, te knjige), ali i pretraživanjem internetskih znanstvenih baza podataka, gdje se na relativno jednostavan i brz način može doći do točnih, pouzdanih i što je veoma bitno, najnovijih informacija o temi koja je u središtu našeg interesa. Da bi to bilo moguće potrebno je imati računalo s pristupom internetu i osnovna računalna znanja. Pretraživanjem internetskih (elektronskih) baza podataka može se doći do podataka o svim člancima o temi koja nas zanima. Neke baze podataka, osim naslova članka, imena autora i podatka o časopisu u kojem je članak objavljen (to su osnovni podaci potrebni za daljnje pretraživanje fondova knjižnica), nude i sažetke istih, a neke čak i cjelovite članke. Najpoznatija elektronska, biomedicinska baza podataka, koja sadržava podatke o člancima objavljenima u znanstvenim i stručnim časopisima, a pristup joj je javan i besplatan je Medline (www.ncbi.nlm.nih.gov/PubMed). Preko Medline-a se može pristupiti podacima o preko 9 milijuna časopisnih članaka objavljenih od 1996. do danas. Neovisno o odabranoj formi (npr. izvorni znanstveni rad, pregledni rad, prikaz slučajeva) samo pisanje kako znanstvenih tako i stručnih članaka zahtijeva poštivanje određenih pravila i zakonitosti, koje treba dosljedno provoditi. Svaki znanstveni ili stručni članak je više-manje sastavljen od istih cjelina: Naslov, Sažetak, Uvod, Materijali i metode (odnosno Ispitanici i postupci), Rezultati, Rasprava i Literatura.

Naslov rada mora biti kratak, jasan i jezgrovit, kako bi se iz njega u najkraćim crtama moglo saznati o čemu je u radu riječ.

Sažetak je ponekad najbolje napisati tek kada su napisane ostale cjeline rada. On donosi po jednu do dvije rečenice iz svake pojedine cjeline s ciljem da čitatelju pruži cjelovitu informaciju o radu, bez potrebe za daljnjim čitanjem cijelog rada.

Uvod donosi odgovor na pitanje: "Što se radom htjelo reći?" Mora biti razumljiv svakoj obrazovanoj osobi, koja nije stručnjak u području o kojem pišemo.

Materijali i metode, odnosno Ispitanici i postupci, govore o tome na kome (ili čemu) i kako se radilo. Točnost tih podataka je bitna, kako bi onaj tko želi napraviti isto istraživanje mogao osigurati jednake uvjete istraživanja, što u konačnici omogućava usporedbu dobivenih rezultata.

Rezultati daju odgovor na pitanje: "Što se dobilo?" Način prikazivanja rezultata mora biti takav da su oni lako vidljivi i razumljivi. U tu svrhu osim teksta, mogu poslužiti i grafovi, tablice ili prikladne ilustracije.

U Raspravi se raspravlja o dobivenim rezultatima, koji se tu mogu usporediti i sa rezultatima drugih sličnih istraživanja. Raspravom se želi dati odgovor na pitanje: "Što to znači?"

U dijelu članka pod nazivom Literatura se navode radovi drugih autora na koje smo se pozivali prilikom pisanja. Veoma je bitno točno se pridržavati uputa koje časopis u kojem namjeravamo objaviti članak, daje o načinu navođenja literature.

Osim gore navedenih cjelina, svaki rad mora biti popraćen punim imenima i prezimenima autora koji su sudjelovali u izradi rada, te adresom jednog od autora, koji je zadužen za daljnju korespondenciju kako s uredništvom časopisa, tako i s budućim čitateljima zainteresiranima za temu o kojoj se pisalo.

GDJE OBJAVITI?

Objavljivati se može u stručnim i znanstvenim časopisima. Stručni časopisi objavljuju tekstove koji su usmjereni više prema stručnim i praktičnim temama, a nisu nužno izvorni, dok znanstveni časopisi uglavnom donose tekstove koji imaju izvorni znanstveni doprinos u području kojeg časopis pokriva. U Hrvatskoj na području biomedicine postoji više znanstvenih i stručnih časopisa. Hrvatski biomedicinski znanstveni časopisi koji imaju međunarodnu prepoznatljivost su:

- > "Croatian Medical Journal" (<http://www.cmj.hr>),
- > "Collegium Anthropologicum" (<http://luka.inantro.hr/CollegiumAnthropologicum.htm>) i
- > "Acta Stomatologica Croatica" (www.ascro.net).

Ti časopisi teže kako lokalnom, tako i međunarodnom čitateljstvu, pa donose tekstove samo na engleskom ili i na hrvatskom i na engleskom jeziku. "Acta Stomatologica Croatica" je časopis koji ove godine obilježava 40-tu godišnjicu izlaza, a objavljuje izvorne znanstvene radove, pregledne radove i pojedine važne stručne članke s područja stomatologije.

Hrvatski stručni stomatološki časopisi imaju prvenstveno čitateljstvo s hrvatskog govornog područja, pa su stoga na hrvatskom jeziku. Među njima su najpoznatiji "Hrvatski stomatološki vjesnik" i "Sonda". "Hrvatski stomatološki vjesnik" je službeno glasilo Hrvatske stomatološke komore, koje donosi tekstove stručne tematike, te obavijesti bitne za ustrojstvo rada stomatologa i njihovih ordinacija. "Sonda" je studentski časopis namijenjen studentima stomatologije. Uređuje ga grupa entuzijasta, inače studenata stomatologije, a tekstovi stručno-edukativnog karaktera koji se između ostalog nalaze na stranicama tog časopisa često puta svojom kvalitetom i zanimljivošću prelaze okvire jednog studentskog časopisa.

Nakon što je časopis odabran, članak se šalje uredništvu tek kada je potpuno završen, uključujući pripadajuće tablice, grafove i ilustracije. Prilikom slanja članka potrebno ga je urediti u skladu s Uputama za autore odabranog časopisa. Članak se šalje uredništvu ili poštom ili elektronskim putem preko e-pošte, odnosno WEB stranica časopisa. Nakon prijave uslijedit će odgovor uredništva o zaprimanju rada. Prijava članka elek-

tronskim putem obično rezultira i bržim odgovorom uredništva, nego što je to slučaj ako se rad šalje običnom poštom. Kako bi se održala i poboljšala kvaliteta nekog časopisa, uredništva biraju članke u skladu sa svojim potrebama i pravilima. Ukoliko uredništvo ocijeni da rad nije prikladan za taj časopis, autor se ne smije obeshrabriti, nego treba pokušati u nekom drugom časopisu. Onog trenutka kada rad bude načelno prihvaćen, on se šalje recenzentima, koji daju stručnu prosudbu kvalitete rada i sugeriraju autoru što u njemu treba promijeniti, nadopuniti ili izbaciti. Kada autor prihvati sugestije i ispravi nedostatke, urednik definitivno prihvaća rad i uvrštava ga u jedan od narednih brojeva časopisa. Ovisno o kvaliteti i važnosti članka, ali i o samoj politici uredništva časopisa, od trenutka prijave, do trenutka objave članka često puta prođe i više mjeseci, a ponekad i cijela godina.

Najbolje članke ima časopis koji ima najbolju ponudu radova iz koje se mogu izabrati oni najbolji, te časopis koji ima najbolje recenzente za područje koje pokriva. Vrednovanje članaka treba vršiti prema međunarodno utvrđenim mjerilima, kako bi se dobila realna i objektivna slika njihove prave vrijednosti. Primjenom lokalnih ili bolje rečeno lokaliziranih mjerila izlažemo se opasnosti da procjena vrijednosti nekog stručnog ili znanstvenog rada podlegne interesima koji nisu od stručnog ili znanstvenog značenja, što predstavlja silaznu spiralu, koja umjesto da vodi prema izvrsnosti, neminovno vodi ka urušavanju sustava vrijednosti, kako u znanosti i struci, tako i u društvu općenito.

ZAKLJUČAK

Iako možda ova cijela procedura od pisanja do objavljivanja članka izgleda složena, a za nemotiviranog stomatologa i potpuno nepotrebna, objavljivanjem rezultata svoga rada u nekom od časopisa stomatolog izlazi iz anonimnosti i svojim se radom predstavlja široj javnosti. Tim činom je svoje vlastito znanje ne-sebično podijelio s drugima i tako sebi osigurao trajno mjesto kako u nacionalnoj, tako i u svjetskoj riznici znanja.

LITERATURA

- > Marušić M, Petrak J, Petrovečki M, Marušić A. Uvod u znanstveni rad u medicini. Zagreb: Medicinska naklada; 2000.
- > Silobrčić V. Kako sastaviti i objaviti znanstveno djelo. Zagreb: Medicinska naklada; 1994.